

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL MACIEJ SZPUNAR
prezentate la 13 iulie 2023¹

Cauza C-606/21

**Doctipharma SAS
împotriva**

**Union des Groupements de pharmaciens d'officine (UDGPO),
Pictime Coreyre**

[cerere de decizie preliminară formulată de cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris, Franța)]

„Trimitere preliminară – Medicamente de uz uman – Directiva 2001/83/CE – Vânzarea la distanță către populație a medicamentelor – Medicamente care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală – Directiva 2000/31/CE – Activitate a unei societăți desfășurată pe un site internet cu privire la medicamente fără rețetă – Activitate care constă într-un serviciu de intermediere între farmacii și public – Limitarea acestui tip de vânzări în dreptul național – Protecția sănătății publice”

I. Introducere

1. Comercializarea medicamentelor online intră în domeniul de aplicare al mai multor acte ale dreptului Uniunii și a făcut obiectul unei serii de cereri de decizie preliminară. Prin prezenta trimitere preliminară, instanța de trimitere solicită Curții să analizeze un serviciu al societății informaționale care, asemenea celor utilizate în alte sectoare ale economiei, permite sau cel puțin facilitează punerea în legătură a profesioniștilor cu clienții lor. Mai precis, întrebările adresate de instanța de trimitere privesc interzicerea desfășurării anumitor activități impusă prestatorului unui astfel de serviciu, ce rezultă din interpretarea dispozițiilor naționale aplicabile, și conformitatea acestei interdicții cu Directiva 2001/83/CE².

¹ Limba originală: franceza.

² Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 6 noiembrie 2001 de instituire a unui cod comunitar cu privire la medicamentele de uz uman (JO 2001, L 311, p. 67, Ediție specială, 13/vol. 33, p. 3), astfel cum a fost modificată prin Directiva 2011/62/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2011 (JO 2011, L 174, p. 74) (denumită în continuare „Directiva 2001/83”).

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

1. Directivele privind serviciile societății informaționale

2. Potrivit articolului 1 punctul 2 din Directiva 98/34/CE³:

„În sensul prezentei directive, termenii utilizați au următoarele înțelesuri:

[...]

2. «serviciu», orice serviciu al societății informaționale, adică orice serviciu prestat în mod normal în scopul obținerii unei remunerații, la distanță, prin mijloace electronice și la solicitarea individuală a beneficiarului serviciului.

În înțelesul prezentei definiții:

- «la distanță» înseamnă că serviciul este prestat fără ca părțile să fie prezente simultan;
- «prin mijloace electronice» înseamnă că serviciul este transmis inițial și primit la destinație prin intermediul echipamentului electronic pentru prelucrarea (inclusiv arhivarea digitală) și stocarea datelor și este transmis integral, transferat și recepționat prin cablu, radio, mijloace optice sau alte mijloace electromagnetice;
- «la solicitarea individuală a beneficiarului serviciilor» înseamnă că serviciul este prestat prin transmiterea datelor în urma solicitării individuale.

[...]”

3. Mai multe acte de drept al Uniunii fac trimitere la această definiție. În special, Directiva 2000/31/CE⁴ definește la articolul 2 litera (a) noțiunea de „servicii ale societății informaționale” prin trimitere la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 98/34.

³ Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 de stabilire a unei proceduri pentru furnizarea de informații în domeniul standardelor și reglementărilor tehnice (JO 1998, L 204, p. 37, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 207), astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 iulie 1998 (JO 1998, L 217, p. 18, Ediție specială, 13/vol. 23, p. 282) (denumită în continuare „Directiva 98/34”).

⁴ Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2000 privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă (Directiva privind comerțul electronic) (JO 2000, L 178, p. 1, Ediție specială, 13/vol. 29, p. 257).

2. Directiva 2001/83

4. Articolul 1 punctul 20 din Directiva 2011/62 a inserat în Directiva 2001/83 titlul VIIa, intitulat „Vânzarea la distanță către populație”, în cadrul căruia figurează printre altele articolul 85c, care are următorul cuprins:

„(1) Fără a aduce atingere legislației naționale care interzice oferirea spre vânzare la distanță către populație a medicamentelor care se eliberează pe bază de prescripție medicală prin intermediul serviciilor societății informaționale, statele membre se asigură că medicamentele sunt oferite spre vânzare la distanță către populație prin intermediul serviciilor societății informaționale, astfel cum sunt definite în Directiva [98/34], în următoarele condiții:

- (a) persoana fizică sau juridică care oferă medicamentul este autorizată sau are dreptul să furnizeze medicamente către populație și la distanță, în conformitate cu legislația națională a statului membru în care este stabilită [...];
- (b) persoana menționată la litera (a) a notificat statului membru în care este stabilită [...] cel puțin următoarele informații:
  - (i) numele sau denumirea comercială și adresa permanentă a punctului de lucru de unde sunt furnizate medicamentele respective;
  - (ii) data începerii activității de oferire de medicamente spre vânzare la distanță către populație prin intermediul serviciilor societății informaționale;
  - (iii) adresa site-ului de internet utilizat în acest scop și toate informațiile relevante necesare pentru identificarea site-ului de internet;
  - (iv) dacă este cazul, clasificarea în conformitate cu titlul VI a medicamentelor oferite spre vânzare la distanță către populație prin intermediul serviciilor societății informaționale.

Dacă este cazul, informațiile în cauză se actualizează;

- (c) medicamentele respectă legislația națională a statului membru de destinație în conformitate cu articolul 6 alineatul (1);
- (d) fără a aduce atingere cerințelor de informare prevăzute în [Directiva 2000/31], site-ul de internet care oferă medicamentul conține cel puțin:
  - (i) datele de contact ale autorității competente sau ale autorității notificate în temeiul literei (b);
  - (ii) o legătură hyperlink la site-ul de internet menționat la alineatul (4) din statul membru de stabilire;
  - (iii) logoul comun menționat la alineatul (3), afișat clar pe fiecare pagină a site-ului de internet care are legătură cu oferta de vânzare de medicamente la distanță către populație. Logoul comun conține o legătură hyperlink către poziția în care este înscrisă persoana pe lista menționată la alineatul (4) litera (c).

(2) Statele membre pot impune condiții justificate de protecție a sănătății publice pentru furnizarea cu amănuntul pe teritoriul lor de medicamente prin vânzarea la distanță către populație prin intermediul serviciilor societății informaționale.

[...]

(6) Fără a aduce atingere Directivei [2000/31] și cerințelor prevăzute în prezentul titlu, statele membre iau măsurile necesare pentru a se asigura că persoanele, altele decât cele menționate la alineatul (1), care oferă medicamente spre vânzare la distanță către populație prin intermediul serviciilor societății informaționale și care își desfășoară activitatea pe teritoriul lor fac obiectul unor sancțiuni eficiente, proporționale și cu efect disuasiv.”

B. Dreptul francez

5. Potrivit articolului L. 5125-25 din code de la santé publique (Codul sănătății publice):

„Farmaciștilor sau prepușilor lor le este interzis să solicite comenzi de la public.

Farmaciștilor le este interzis să primească comenzi de medicamente și alte produse sau obiecte menționate la articolul L. 4211-1 prin intermediul unor brokeri și să facă trafic și distribuția la domiciliu de medicamente, produse sau obiecte menționate anterior, a căror comandă ar fi primit-o în acest mod.

Orice comandă livrată în afara farmaciei de orice altă persoană nu poate fi remisă decât în pachet sigilat care poartă numele și adresa clientului.

Cu toate acestea, sub rezerva respectării dispozițiilor primului paragraf al articolului L. 5125-21, farmaciștii, precum și celelalte persoane abilitate în mod legal să îi înlocuiască, să îi asiste sau să îi sprijine pot elibera personal o comandă la domiciliul pacienților a căror situație impune acest lucru.”

6. Articolul L. 5125-26 din acest cod prevede:

„Se interzice vânzarea către public a tuturor medicamentelor, produselor și obiectelor menționate la articolul L. 4211-1 prin intermediul unor case de comision, al unor grupuri de achiziții sau al unor unități deținute sau administrate de persoane care nu sunt titulare ale uneia dintre diplomele, certificatele sau alte titluri oficiale de calificare menționate la articolul L. 4221-1.”

III. Situația de fapt din litigiul principal

7. Site-ul internet www.doctipharma.fr, exploatat de societatea Doctipharma SAS, permite utilizatorilor de internet să cumpere, „pornind de la site-uri ale unor farmacii” (sau, astfel cum arată instanța de trimitere, cu alte cuvinte, „de la un farmacist care își administrează site-ul internet de comerț pornind de la soluția tehnică [a] Doctipharma”), produse farmaceutice și medicamente fără rețetă.

8. Instanța de trimitere descrie funcționarea acestui site internet după cum urmează. Utilizatorul de internet trebuie să creeze un cont de client și să completeze în acest scop un formular, furnizând informații personale care vor permite identificarea sa și facilitarea accesului său la

site-urile internet ale unor farmaciști la alegerea sa. În scopul creării contului, utilizatorul de internet trebuie să desemneze farmacistul de la care va efectua cumpărăturile și cu care își va asocia contul. Site-ul internet al Doctipharma prezintă medicamentele fără rețetă sub forma unui catalog preînregistrat pe care utilizatorul de internet îl poate „selecta” în vederea unei comenzi. Acest site prezintă medicamentele propuse de farmacii sub formă de game de produse, indicând prețul acestora, și transmite comanda farmacistului al cărui site internet este găzduit pe site-ul Doctipharma. Plata se efectuează printr-un sistem de plată unic comun tuturor farmaciilor asociate. Un mesaj trimis pe contul de client și la adresa de e-mail a utilizatorului de internet care a efectuat comanda confirmă finalizarea comenzii.

9. Union des groupements de pharmaciens d’officine (UDGPO) este o asociație care reunește grupuri de farmacii. Aceasta consideră că procedul de vânzare online propus farmaciilor de Doctipharma implică faptul că societatea menționată este un actor al comerțului electronic cu medicamente și că, în măsura în care aceasta nu are calitatea de farmacist, activitatea respectivă este ilicită.

10. Prin hotărârea din 31 mai 2016, tribunal de commerce de Nanterre (Tribunalul Comercial din Nanterre, Franța) a statuat că site-ul internet al Doctipharma era ilicit în ceea ce privește vânzarea de medicamente și a obligat în esență societatea menționată să înceteze comerțul electronic cu medicamente pe acest site.

11. Doctipharma a declarat apel la cour d’appel de Versailles (Curtea de Apel din Versailles, Franța), care a infirmat această hotărâre prin hotărârea din 12 decembrie 2017. Astfel, această instanță a considerat că site-ul internet al Doctipharma este legal, întrucât comenzile utilizatorilor de internet, care doar tranzitează platforma creată de Doctipharma ca suport tehnic al site-urilor internet ale farmaciștilor, sunt primite chiar de farmaciști, fără ca Doctipharma să intervină în alt mod în prelucrarea lor. Potrivit instanței menționate, acest site permite punerea în legătură directă a clienților cu farmaciile.

12. Prin hotărârea din 19 iunie 2019, Cour de cassation (Curtea de Casație, Franța) a anulat această hotărâre pentru motivul încălcării articolelor L. 5125-25 și L. 5125-26 din Codul sănătății publice și a trimis cauza spre rejudecare la cour d’appel de Paris (Curtea de Apel din Paris, Franța), instanța de trimitere în prezenta cauză. Potrivit Cour de cassation (Curtea de Casație), din activitatea Doctipharma, care constă în special în punerea în legătură a farmaciștilor cu potențiali pacienți pentru vânzarea de medicamente, rezultă că această societate are un rol de intermediar și participă astfel la comerțul electronic cu medicamente fără a dispune de calitatea de farmacist, cu încălcarea acestor dispoziții din Codul sănătății publice.

13. Prin declarația din 19 august 2019, Doctipharma a sesizat cour d’appel de Paris (Curtea de Apel din Paris), solicitându-i ulterior să adreseze Curții mai multe întrebări preliminare referitoare în esență la interpretarea articolului 85c din Directiva 2001/83 și la principiul liberei circulații a serviciilor.

14. Doctipharma apreciază că activitatea sa constă în proiectarea și mentenanța tehnică a unei soluții partajate destinate farmaciștilor pentru a le permite să editeze și să exploateze site-urile lor internet de comerț electronic cu medicamente fără rețetă, în conformitate cu dispozițiile care reglementează vânzarea online de medicamente. Potrivit Doctipharma, instanțele franceze sunt obligate să interpreteze articolele L. 5125-25 al doilea paragraf și L. 5125-26 din Codul sănătății

publice în lumina articolului 85c din Directiva 2001/83 pentru a stabili dacă interdicția privind intermedierea în cazul vânzării de medicamente ce rezultă din aceste dispoziții naționale este aplicabilă activității sale.

15. În plus, Doctipharma arată că soluția adoptată în Hotărârea Asociación Profesional Elite Taxi⁵ se întemeiază pe împrejurări specifice acelei cauze, legate în special de influența decisivă exercitată de societatea Uber asupra condițiilor prestației furnizate de conducătorii auto și, prin urmare, nu poate fi transpusă în litigiul principal. Aceeași este situația, în opinia sa, în ceea ce privește Hotărârea A (Publicitate și vânzare de medicamente online)⁶, întrucât cauza în care a fost pronunțată aceasta privea opozabilitatea restricțiilor franceze în materie de publicitate pentru vânzarea de medicamente către o societate cu sediul în alt stat membru decât Franța, care le comercializează prin site-ul său internet către consumatorii francezi, și privea, astfel, o problemă diferită de cea în discuție în litigiul principal. Ea arată însă că această hotărâre este relevantă în speță, în măsura în care platforma de vânzare online de medicamente în discuție în cauza menționată era un serviciu al societății informaționale, în sensul articolului 2 litera (a) din Directiva 2000/31.

16. În aceeași ordine de idei, făcând trimitere la Hotărârea Asociación Profesional Elite Taxi⁷, instanța de trimitere arată, pe de o parte, că serviciul furnizat de Doctipharma prezintă caracteristici diferite de cel vizat în această hotărâre, întrucât farmaciștii sunt, spre deosebire de conducătorii auto neprofesioniști ai Uber, profesioniști în domeniul vânzării de medicamente, și, pe de altă parte, că nu rezultă că Doctipharma intervine în stabilirea prețului medicamentelor. În ceea ce privește Hotărârea A (Publicitate și vânzare de medicamente online)⁸, instanța de trimitere arată că aceasta nu privește aceleași probleme precum cele ridicate în litigiul principal, întrucât această hotărâre privește compatibilitatea cu articolul 85c din Directiva 2001/83 a restricțiilor franceze în materie de publicitate pentru medicamente.

IV. Întrebările preliminare și procedura în fața Curții

17. În aceste împrejurări, cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris), prin hotărârea din 17 septembrie 2021, primită de Curte la 30 septembrie 2021, a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Activitatea Doctipharma, [...] desfășurată pe și pornind de la site-ul său www.doctipharma.fr, trebuie calificată drept «serviciu al societății informaționale» în sensul Directivei [98/34]?
- 2) În această ipoteză, activitatea Doctipharma, [...] exercitată pe și pornind de la site-ul său www.doctipharma.fr, intră în domeniul de aplicare al articolului 85c din Directiva [2001/83]?
- 3) Articolul 85c din Directiva [2001/83] trebuie interpretat în sensul că ar constitui o restricție justificată de protecția sănătății publice interzicerea, rezultată dintr-o interpretare a articolelor L. 5125-25 și L. 5125-26 din Codul sănătății publice, a activității Doctipharma, astfel cum este descrisă în prezenta hotărâre, exercitată pe și pornind de la site-ul său www.doctipharma.fr?

⁵ Hotărârea din 20 decembrie 2017 (C-434/15, EU:C:2017:981).

⁶ Hotărârea din 1 octombrie 2020 (C-649/18, EU:C:2020:764).

⁷ Hotărârea din 20 decembrie 2017 (C-434/15, EU:C:2017:981).

⁸ Hotărârea din 1 octombrie 2020 (C-649/18, EU:C:2020:764).

- 4) În caz contrar, articolul 85c din Directiva [2001/83] trebuie interpretat în sensul că permite activitatea Doctipharma, astfel cum este descrisă în prezenta hotărâre, desfășurată pe și pornind de la site-ul său www.doctipharma.fr?
- 5) În această ipoteză, interzicerea activității Doctipharma, rezultată din interpretarea de către Cour de cassation (Curtea de Casație) a articolelor L. 5125-25 și L. 5125-26 din Codul sănătății publice, este justificată de protecția sănătății publice în sensul articolului 85c din Directiva [2001/83]?
- 6) În caz contrar, articolul 85c din Directiva [2001/83] trebuie interpretat în sensul că permite activitatea de «serviciu al societății informaționale» propusă de Doctipharma?”

18. Părțile din litigiul principal, guvernele francez, ceh și italian, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise. Părțile din litigiul principal, guvernul francez, precum și Comisia au fost reprezentate în ședința care a avut loc la 19 aprilie 2023.

V. Analiză

A. *Cu privire la prima întrebare preliminară*

19. Prin intermediul primei întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă activitatea desfășurată de Doctipharma pe site-ul său internet constituie un „serviciu al societății informaționale” în sensul Directivei 98/34⁹.

20. Cu titlu introductiv, trebuie observat că prezenta trimitere preliminară nu oferă o imagine completă a serviciului furnizat de Doctipharma, iar informațiile furnizate de părți în această privință nu sunt întotdeauna coerente. Totuși, în lumina informațiilor comunicate de instanța de trimitere, prima întrebare preliminară trebuie înțeleasă în sensul că privește în esență aspectul dacă articolul 1 punctul 2 din Directiva 98/34 trebuie interpretat în sensul că constituie un „serviciu al societății informaționale”, în sensul acestei dispoziții, un serviciu furnizat pe un site internet care constă în punerea în legătură a farmaciștilor cu clienții în scopul vânzării, pornind de la site-urile farmaciilor care au subscris la acest site, a unor medicamente care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală.

21. Directiva 98/34 definește un serviciu al societății informaționale ca fiind „orice serviciu prestat în mod normal în schimbul unei remunerații, la distanță, prin mijloace electronice și la solicitarea individuală a beneficiarului serviciului”.

22. În această privință, în primul rând, prezenta trimitere preliminară nu conține niciun element concret care să permită să se considere că serviciul furnizat de Doctipharma este prestat în schimbul unei remunerații. Reiese totuși că farmaciștii își exploatau site-urile internet prin intermediul soluției tehnice oferite de Doctipharma; deducem de aici că aceștia trebuie, așadar, să subscrie în prealabil la acest serviciu. În observațiile sale scrise, Doctipharma arată că

⁹ În această privință, nu este exclus ca răspunsul la prima întrebare să necesite interpretarea nu numai a dispozițiilor Directivei 98/34, ci și a celor ale Directivei (UE) 2015/1535 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 septembrie 2015 referitoare la procedura de furnizare de informații în domeniul reglementărilor tehnice și al normelor privind serviciile societății informaționale (JO 2015, L 241, p. 1). Astfel, Directiva 98/34 a fost abrogată la 7 octombrie 2015 prin Directiva 2015/1535, iar Doctipharma arată în observațiile sale scrise că serviciul în cauză a fost furnizat până în anul 2016. Totuși, trebuie arătat că a doua directivă a preluat definiția noțiunii de „serviciu al societății informaționale” care figura în prima directivă, astfel încât aplicarea celei de a doua directive situației de fapt din litigiul principal nu ar afecta, în orice caz, răspunsul la prima întrebare preliminară.

farmaciștii subscriu la platforma sa pe baza unui abonament. Guvernul francez adaugă că serviciul furnizat de Doctipharma face de asemenea obiectul unei retrocedări a unui procent din valoarea vânzărilor, prelevat de platformă. În orice caz, în acest context, este lipsit de importanță faptul că remunerația rezultă dintr-o prelevare efectuată de Doctipharma din prețul plătit de client sau dintr-o plată efectuată de farmacist. Astfel, remunerația pentru un serviciu al societății informaționale nu este plătită în mod necesar de toate persoanele care beneficiază de acesta¹⁰.

23. În al doilea rând, instanța de trimitere arată, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 7 și 8 din prezentele concluzii, că utilizatorii de internet achiziționează pe site-ul internet al Doctipharma produse farmaceutice și medicamente fără rețetă pornind de la site-urile unor farmacii. Ea adaugă că Cour de cassation (Curtea de Casație) a anulat hotărârea pronunțată de cour d'appel de Versailles (Curtea de Apel din Versailles) pentru motivul că aceasta din urmă nu a tras concluziile care se impuneau în urma propriilor constatări efectuate, potrivit cărora activitatea Doctipharma pe site-ul său internet constă în special în punerea în legătură a farmaciștilor cu clienții în vederea vânzării de medicamente. Astfel, independent de problema controversată dacă, pe plan juridic, potrivit definițiilor și conceptelor reținute în dreptul francez, serviciul furnizat de Doctipharma constituie o formă de intermediere sau de brokeraj, este necesar să se constate că, pe plan factual, acest serviciu permite sau cel puțin facilitează punerea în legătură a farmaciștilor cu clienții.

24. În aceste împrejurări, este necesar să se considere că, întrucât punerea în legătură a clientului cu farmacia se efectuează prin intermediul unei site internet, fără prezență simultană, serviciul furnizat de Doctipharma constituie un serviciu prestat la distanță și prin mijloace electronice¹¹. În această privință, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica că, în niciun moment în cursul procesului de încheiere a contractului, farmacistul și clientul nu intră în contact unul cu celălalt sau cu Doctipharma altfel decât prin intermediul unor echipamente electronice.

25. În al treilea rând, din considerațiile prezentate la punctul 22 din prezentele concluzii reiese că serviciul furnizat de Doctipharma este prestat la cererea individuală atât a farmaciștilor care trebuie să subscrie la site-ul internet al Doctipharma pentru a putea beneficia de serviciul furnizat de această societate, cât și a clienților care doresc să achiziționeze medicamente de la farmaciștii care au scris la acest site internet.

26. Prin urmare, este necesar să se considere că un serviciu furnizat de un prestator pe un site internet care constă în punerea în legătură a farmaciștilor cu clienți în vederea vânzării, pornind de la site-urile farmaciilor care au scris la acest site pe baza unui abonament, a unor medicamente care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală, fără ca acest prestator, farmacistul și clientul să intre în contact altfel decât prin intermediul unor echipamente electronice cu ocazia încheierii unui contract de vânzare, constituie în principiu un „serviciu al societății informaționale” în sensul Directivei 98/34.

27. Acestea fiind spuse, în conformitate cu Hotărârile Asociación Profesional Elite Taxi¹², Airbnb Ireland¹³ și Star Taxi App¹⁴, la care fac referire instanța de trimitere și părțile în observațiile lor, un serviciu care constă în punerea în legătură a clienților cu prestatori și care îndeplinește toate condițiile prevăzute la articolul 1 punctul 2 din Directiva 98/34 constituie, în principiu, un

¹⁰ A se vedea în acest sens Hotărârea din 3 decembrie 2020, Star Taxi App (C-62/19, EU:C:2020:980, punctul 45).

¹¹ A se vedea prin analogie Hotărârea din 19 decembrie 2019, Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:1112, punctul 47).

¹² Hotărârea din 20 decembrie 2017 (C-434/15, EU:C:2017:981, punctele 37 și 40).

¹³ Hotărârea din 19 decembrie 2019 (C-390/18, EU:C:2019:1112, punctul 50).

¹⁴ Hotărârea din 3 decembrie 2020 (C-62/19, EU:C:2020:980, punctul 49).

serviciu distinct de serviciul subsecvent furnizat de acești prestatori la care se raportează și, prin urmare, trebuie calificat drept „serviciu al societății informaționale”. Situația este însă diferită dacă reiese că acest serviciu de punere în legătură face parte integrantă dintr-un serviciu global al cărui element principal este un serviciu cu o altă calificare juridică. Din jurisprudența amintită rezultă că aceasta este situația atunci când serviciul de punere în legătură este indisociabil din punct de vedere funcțional și economic de celălalt. Pe de altă parte, ar mai trebui ca prestatorul acestui prim serviciu să organizeze și să controleze și funcționarea generală a acestui al doilea serviciu¹⁵.

28. În această privință, în primul rând și înainte de toate, astfel cum a observat Curtea în Hotărârea Ker-Optika¹⁶, făcând trimitere la considerentul (18) al Directivei 2000/31 și la motivele propunerii acestei directive, serviciile societății informaționale includ printre altele vânzarea de bunuri online și serviciile care permit efectuarea tranzacțiilor electronice online pentru cumpărarea de mărfuri, precum teleshoppingul interactiv și centrele comerciale electronice.

29. În aceste condiții, avem îndoieli că jurisprudența menționată la punctul 27 din prezentele concluzii poate fi pe deplin transpusă în situațiile în care o activitate care constă în vânzarea de bunuri online este facilitată sau chiar realizată prin intermediul unui serviciu al societății informaționale, furnizat de un alt prestator care pune în legătură vânzătorii cu clienți. În asemenea situații, un serviciu de punere în legătură nu poate face parte integrantă dintr-un serviciu global al cărui element principal nu poate fi calificat drept „serviciu al societății informaționale”. Astfel, după cum reiese din cuprinsul punctului 28 din prezentele concluzii, un serviciu de vânzare online constituie, în sine, un serviciu al societății informaționale.

30. Prin urmare, a considera că un serviciu de punere în legătură a vânzătorilor cu clienți face parte integrantă dintr-un serviciu global de vânzare nu ar schimba neapărat calificarea juridică a acestui serviciu de „serviciu al societății informaționale”. Totuși, considerația potrivit căreia criteriile rezultate din jurisprudența menționată la punctul 27 din prezentele concluzii sunt îndeplinite ar trebui să conducă la concluzia că prestatorul care furnizează un serviciu ce constă *a priori* pur și simplu în a pune în legătură vânzătorii cu clienți este el însuși furnizorul serviciului de vânzare.

31. În orice caz și în al doilea rând, astfel cum observă instanța de trimitere, serviciul în discuție în prezenta cauză nu îndeplinește criteriile rezultate din jurisprudența menționată la punctul 27 din prezentele concluzii.

32. Astfel, pe de o parte, farmaciștii sunt profesioniști în vânzarea de medicamente, care se pot angaja în vânzarea la distanță independent de serviciul furnizat de Doctipharma, astfel încât acest serviciu poate fi disociat de operațiunea de vânzare propriu-zisă. Pe de altă parte, nu reiese că Doctipharma organizează funcționarea generală a operațiunilor de vânzare, din moment ce alegerea unui farmacist este efectuată de client, iar această societate nu intervine în stabilirea prețului medicamentelor vândute de profesioniști și nu exercită un control asupra acestor operațiuni de vânzare. În plus, împrejurarea că medicamentele sunt prezentate pe site-ul Doctipharma sub forma unui catalog preînregistrat nu înseamnă obligatoriu că această societate stabilește oferta de medicamente. Astfel, din dezbaterile din ședință pare să reiasă că acest catalog a fost constituit mai întâi pornind de la o listă pe care figurează toate medicamentele

¹⁵ A se vedea în acest sens Hotărârea din 20 decembrie 2017, Asociación Profesional Elite Taxi (C-434/15, EU:C:2017:981, punctele 38 și 39), Hotărârea din 19 decembrie 2019, Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:1112, punctele 53-56), și Hotărârea din 3 decembrie 2020, Star Taxi App (C-62/19, EU:C:2020:980, punctele 50-53).

¹⁶ Hotărârea din 2 decembrie 2010, Ker-Optika (C-108/09, EU:C:2010:725)

autorizate în statul membru în care sunt stabiliți Doctipharma și farmaciștii abonați la serviciul furnizat de această societate, listă care este alimentată ulterior cu date privind disponibilitatea medicamentelor furnizate de farmaciștii abonați.

33. Având în vedere cele de mai sus, ne menținem poziția prezentată la punctul 26 din prezentele concluzii. Prin urmare, este necesar să se răspundă la prima întrebare preliminară în sensul că constituie un „serviciu al societății informaționale”, în sensul articolului 1 punctul 2 din Directiva 98/34, un serviciu furnizat de un prestator pe un site internet care constă în punerea în legătură a farmaciștilor cu clienți în vederea vânzării, pornind de la site-urile farmaciilor care au subscris la acest site pe baza unui abonament, a unor medicamente care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală, fără ca acest prestator, farmacistul și clientul să intre în contact altfel decât prin intermediul unor echipamente electronice cu ocazia încheierii unui contract de vânzare. În speță, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă, pe plan factual, toate aceste elemente erau întrunite în ceea ce privește serviciul în discuție în litigiul principal.

B. Cu privire la a doua întrebare preliminară

1. Delimitarea întrebării

34. Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească în esență dacă articolul 85c alineatul (1) litera (a) și articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83 trebuie interpretate în sensul că intră în domeniul de aplicare al uneia dintre aceste dispoziții o interdicție impusă prestatorului unui serviciu, precum cel descris în prima întrebare preliminară, ce rezultă din interpretarea dispozițiilor naționale care interzic recurgerea la acest serviciu persoanelor autorizate sau care au dreptul să furnizeze populației, la distanță, medicamente care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală.

35. Desigur, această a doua întrebare, astfel cum a fost formulată de instanța de trimitere, privește numai aspectul dacă activitatea Doctipharma intră în domeniul de aplicare al articolului 85c din Directiva 2001/83.

36. Totuși, această întrebare constituie în realitate o întrebare preliminară pentru a treia, a patra, a cincea și a șasea întrebare preliminară, prin care instanța de trimitere solicită să se stabilească în esență dacă articolul 85c din Directiva 2001/83 se opune interdicției impuse Doctipharma. Pentru a putea răspunde la aceasta, trebuie nu numai să se stabilească dacă activitatea Doctipharma intră în domeniul de aplicare al acestei dispoziții, ci și să se identifice aspectele mai specifice ale acestui articol în sfera cărora intră interzicerea acestei activități, ce rezultă din interpretarea dispozițiilor naționale în discuție în litigiul principal.

37. În această privință, pe de o parte, articolul 85c alineatul (1) din Directiva 2001/83 cuprinde lista condițiilor cărora le este subordonată oferirea spre vânzare a medicamentelor la distanță către populație prin intermediul serviciilor societății informaționale („[condițiile în care] medicamentele [sunt] oferite spre vânzare”). În special, articolul 85c alineatul (1) litera (a) din această directivă prevede că „persoana fizică sau juridică care oferă medicamentul [trebuie să fie] autorizată sau [să aibă] dreptul să furnizeze medicamente către populație și la distanță, în conformitate cu legislația națională a statului membru în care este stabilită persoana în cauză. Această dispoziție este completată de articolul 85c alineatul (6) din directiva menționată, potrivit căruia „statele membre iau măsurile necesare pentru a se asigura că persoanele, altele decât cele

menționate la alineatul (1), care oferă medicamente spre vânzare la distanță către populație prin intermediul serviciilor societății informaționale și care își desfășoară activitatea pe teritoriul lor fac obiectul unor sancțiuni eficiente, proporționale și cu efect disuasiv”.

38. Pe de altă parte, articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83 prevede că „[s]tatele membre pot impune condiții justificate de protecție a sănătății publice pentru furnizarea cu amănuntul pe teritoriul lor de medicamente prin vânzarea la distanță către populație prin intermediul serviciilor societății informaționale”.

39. În aceste condiții, referirea la justificarea prin protecția sănătății publice, care figurează în a treia și în a cincea întrebare preliminară, ne determină să considerăm că instanța de trimitere apreciază că dispozițiile naționale în cauză intră în domeniul de aplicare al articolului 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83. Totuși, astfel cum ilustrează dezbaterile din ședință, o astfel de considerație este departe de a fi evidentă. În consecință, propunem reformularea celei de a doua întrebări astfel încât Curtea să aprecieze dacă faptul de a considera că dispozițiile naționale în cauză intră în domeniul de aplicare al articolului 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83 corespunde unei interpretări corecte a acestei directive¹⁷.

40. În acest scop și pentru a putea răspunde în mod util la întrebările preliminare, trebuie să se analizeze delimitarea domeniului de aplicare al articolului 85c alineatul (1) litera (a) și, respectiv, al articolului 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83.

2. Delimitarea domeniilor de aplicare respective ale dispozițiilor în cauză

41. Din articolul 85c alineatul (1) litera (a) și alineatul (6) din Directiva 2001/83 reiese că una dintre condițiile necesare pentru a oferi medicamente spre vânzare la distanță către populație prin intermediul serviciilor societății informaționale se referă la persoanele care pot desfășura o astfel de activitate. Astfel cum reiese din această primă dispoziție, trebuie să fie vorba despre persoane autorizate sau care au dreptul să furnizeze medicamente către populație și la distanță, în conformitate cu legislația națională a statului membru în care sunt stabilite persoanele în cauză. Cu alte cuvinte, dispoziția menționată poate fi înțeleasă în sensul că răspunde la întrebarea „cine” poate pune în vânzare medicamente online. Pe de altă parte, deși condiția prevăzută la articolul 85c alineatul (1) litera (a) din această directivă rezultă din dreptul Uniunii, statul membru pe teritoriul căruia este stabilită persoana (statul membru de origine) este cel care trebuie să răspundă la această întrebare.

42. În schimb, articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83 privește competența unui stat membru pe al cărui teritoriu sunt furnizate medicamente prin vânzarea la distanță de a stabili „condiții [...] pentru furnizarea cu amănuntul pe [teritoriul acestui stat membru] de medicamente”. Prin urmare, este vorba despre condițiile eventual introduse la nivel național de statul membru de destinație.

43. În consecință, este necesar să se distingă, mai ales atunci când o persoană care pune în vânzare online medicamente este stabilită în statul membru pe teritoriul căruia sunt furnizate aceste medicamente precum în prezenta cauză, condiția prevăzută la articolul 85c alineatul (1) litera (a) din Directiva 2001/83 de cele referitoare la furnizarea cu amănuntul a medicamentelor prin vânzare online impuse în temeiul articolului 85c alineatul (2) din directiva menționată.

¹⁷ A se vedea punctul 34 din prezentele concluzii.

44. Or, ținând seama de generalitatea expresiilor utilizate în aceste două dispoziții și mai ales de cea care figurează la articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83 („[condiții] pentru furnizarea cu amănuntul [...] de medicamente prin vânzarea la distanță către populație prin intermediul serviciilor societății informaționale”), considerăm că această enigmă nu poate fi soluționată prin recurgerea la interpretarea textuală a acestora. În schimb, elemente utile pentru a distinge condițiile care intră în sfera fiecăreia dintre aceste două dispoziții figurează, în primul rând, în considerentele (21)-(24) ale Directivei 2011/62 și în jurisprudența la care acestea fac referire și, în al doilea rând, în Directiva 2000/31, care privește de asemenea comercializarea produselor online.

a) Cu privire la Directiva 2011/62

45. Considerentul (21) al Directivei 2011/62, care a introdus articolul 85c din Directiva 2001/83, enunță că „anumite condiții specifice pentru furnizarea de medicamente către populație nu au fost armonizate la nivelul Uniunii și, prin urmare, statele membre pot să impună condiții pentru furnizarea de medicamente către populație în limitele Tratatului [FUE]”. Considerentele (22)-(24) ale acestei directive aduc precizări în această privință.

46. Astfel, mai întâi, considerentul (22) al Directivei 2011/62 enunță că, „[a]nalizând compatibilitatea cu dreptul Uniunii a condițiilor pentru furnizarea de medicamente cu amănuntul, [Curtea] a recunoscut natura specifică a medicamentelor, ale căror efecte terapeutice le disting în mod semnificativ de alte bunuri. [Curtea] a precizat de asemenea [...] că statelor membre le revine sarcina de a decide cu privire la nivelul de protecție a sănătății publice pe care doresc să îl ofere și la mijloacele care trebuie puse în aplicare pentru a atinge acest nivel. Deoarece acest nivel poate varia de la un stat membru la altul, statele membre trebuie să dispună de o marjă de apreciere în ceea ce privește furnizarea de medicamente către populație pe teritoriul lor”. În continuare, considerentul (23) al acestei directive enunță că, „[î]ndeosebi, având în vedere riscurile asupra sănătății publice și dată fiind competența acordată statelor membre de a determina nivelul de protecție a sănătății publice, jurisprudența [Curții] a recunoscut că statele membre pot, în principiu, să restricționeze vânzarea cu amănuntul de medicamente doar la farmacii”. În sfârșit, considerentul (24) al directivei menționate enunță că, „[p]rin urmare și în lumina jurisprudenței [Curții], statele membre ar trebui să fie în măsură să impună condiții, justificate de protecția sănătății publice, pentru furnizarea cu amănuntul de medicamente vândute la distanță prin intermediul serviciilor societății informaționale. Condițiile respective nu ar trebui să restricționeze în mod nejustificat funcționarea pieței interne”.

47. Pe de altă parte, astfel cum reiese din Hotărârea Apothekerkammer des Saarlandes și alții¹⁸, la care fac referire considerentele (22) și (23) ale Directivei 2011/62, condițiile de furnizare a medicamentelor către populație privesc printre altele modalitățile de comercializare cu amănuntul a medicamentelor și în special posibilitatea de a rezerva vânzarea cu amănuntul de medicamente farmaciștilor care se bucură de o independență profesională reală și de a adopta măsuri susceptibile să elimine sau să reducă riscul de a prejudicia această independență, atât timp cât un astfel de prejudiciu ar fi de natură să afecteze nivelul de siguranță și de calitate al aprovizionării cu medicamente a populației.

¹⁸ Hotărârea din 19 mai 2009 (C-171/07 și C-172/07, EU:C:2009:316, punctele 34 și 35).

48. Totuși, trebuie să se observe că Hotărârea Apothekerkammer des Saarlandes și alții¹⁹ nu privește vânzarea online și, în orice caz, că a fost pronunțată înaintea adoptării Directivei 2011/62. În conformitate cu modificările introduse prin această directivă, aspectul referitor la „cine” poate pune în vânzare medicamente online este vizat la articolul 85c alineatul (1) litera (a) din Directiva 2001/83²⁰. În consecință, întrucât acest aspect este reglementat în prezent de această din urmă dispoziție, el nu poate intra sub incidența condițiilor referitoare la furnizarea cu amănuntul a medicamentelor prin vânzare online impuse de statul membru de destinație în temeiul articolului 85c alineatul (2) din directiva menționată. În schimb, această dispoziție privește condițiile referitoare la celelalte aspecte menționate în Hotărârea Apothekerkammer des Saarlandes și alții²¹, și anume modalitățile de comercializare cu amănuntul a medicamentelor și în special măsurile susceptibile să elimine sau să reducă riscul de a prejudicia independența persoanelor autorizate sau care au dreptul să furnizeze medicamente către populație.

49. Ținând seama de cele ce precedă, dacă trebuie să se rețină că, prin serviciul societății informaționale pe care îl furnizează, Doctipharma oferă un serviciu de vânzare la distanță a medicamentelor către populație, interdicția impusă acestei societăți ar trebui examinată în lumina articolului 85c alineatul (1) litera (a) din Directiva 2001/83 și, eventual, a alineatului (6) al acestui articol. În schimb, dacă trebuie să se considere că Doctipharma nu furnizează vânzare la distanță de medicamente către populație, interdicția care îi este impusă ar trebui considerată o modalitate de comercializare a medicamentelor care intră în domeniul de aplicare al articolului 85c alineatul (2) din această directivă. Fără a dori să ne antepunem cu privire la aprecierea pe care instanța de trimitere va trebui să o efectueze în speță, înclinăm în favoarea acestei a doua calificări.

50. Astfel, pe de o parte, considerăm că rezultatul analizei întemeiate pe criteriile rezultate din jurisprudența menționată la punctul 27 din prezentele concluzii este relevant și în cadrul distincției între o ipoteză care intră în domeniul de aplicare al articolului 85c alineatul (1) litera (a) din Directiva 2001/83 și una care intră în domeniul de aplicare al articolului 85c alineatul (2) din această directivă. Recurgerea la aceleași criterii ar permite să se asigure coerența soluțiilor reținute în aceste două dispoziții și, astfel cum vom demonstra în continuare²², există un anumit paralelism între acestea în ceea ce privește perceperea lor ca servicii ale societății informaționale în contextul comercializării online a medicamentelor.

51. În orice caz și sub rezerva verificărilor ce revin instanței de trimitere, din analiza noastră rezultă că, astfel cum am observat la punctul 32 din prezentele concluzii, Doctipharma furnizează un serviciu propriu, care nu face parte integrantă dintr-un serviciu global al cărui element principal constă în punerea în vânzare de medicamente, astfel încât nu se poate considera că această societate furnizează vânzare la distanță de medicamente către populație prin intermediul serviciilor societății informaționale.

52. Pe de altă parte, interzicerea unui serviciu precum cel furnizat de Doctipharma rezultă, potrivit modului de redactare a celei de a treia și a celei de a cincea întrebări preliminare, dintr-o interpretare a dispozițiilor naționale în discuție în litigiul principal. Or, aceste dispoziții par să interzică persoanelor autorizate sau care au dreptul să furnizeze medicamente către populație, chiar la distanță, anumite comportamente cu ocazia punerii lor în vânzare. Astfel, interzicerea serviciului furnizat de Doctipharma pare să rezulte ea însăși dintr-o interdicție, impusă acestor

¹⁹ Hotărârea din 19 mai 2009 (C-171/07 și C-172/07, EU:C:2009:316, punctele 19, 31, 34 și 35).

²⁰ A se vedea punctul 41 din prezentele concluzii.

²¹ Hotărârea din 19 mai 2009 (C-171/07 și C-172/07, EU:C:2009:316).

²² A se vedea punctele 56-64 din prezentele concluzii.

persoane, de a recurge la servicii precum cel furnizat de Doctipharma. Din acest punct de vedere, interdicția avută în vedere de aceste întrebări preliminare rezultă din interpretarea dispozițiilor naționale care definesc modalitățile de comercializare online a medicamentelor.

53. Cu titlu suplimentar, având în vedere obiectivul său, interdicția în discuție în litigiul principal poate fi considerată o măsură prin care legiuitorul național a urmărit să elimine sau să reducă riscul de a prejudicia independența persoanelor autorizate sau care au dreptul să furnizeze medicamente către populație. Ținând seama de interpretarea pe care am dat-o Hotărârii Apothekerkammer des Saarlandes și alții²³ în contextul Directivei 2001/83²⁴, o astfel de măsură ar intra în domeniul de aplicare al articolului 85c alineatul (2) din această directivă.

54. Având în vedere cele ce precedă, sub rezerva verificărilor ce revin instanței de trimitere în ceea ce privește, pe de o parte, caracteristicile serviciului în discuție în litigiul principal și, pe de altă parte, conținutul normativ al dispozițiilor naționale în discuție în litigiul principal, considerăm că interdicția ce rezultă din aceste dispoziții naționale intră în domeniul de aplicare al articolului 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83.

55. Pe de altă parte, luarea în considerare a dimensiunii transfrontaliere a vânzării online de medicamente susține considerațiile prezentate la punctele 49-54 din prezentele concluzii.

b) Cu privire la Directiva 2000/31

56. Chiar dacă litigiul principal nu are o dimensiune transfrontalieră, această dimensiune constituie un aspect al comerțului electronic cu medicamente care nu poate fi neglijat. Având în vedere diferențele dintre legislațiile statelor membre în ceea ce privește persoanele autorizate să vândă medicamente care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală, vânzarea la distanță ar putea, mai mult chiar decât vânzarea într-un punct de vânzare clasic (o farmacie), să permită un acces simplificat la anumite medicamente. În plus, în ședință s-a mai evocat necesitatea de a interpreta dispozițiile vizate de întrebările preliminare ținând seama de dimensiunea transfrontalieră a vânzării online de medicamente. Astfel, nu este exclus ca alte state membre decât cel pe teritoriul căruia este stabilit un furnizor de servicii ale societății informaționale să poată încerca să restrângă accesul la serviciul acestuia.

57. În această privință, dimensiunea transfrontalieră a comercializării produselor online prin intermediul serviciilor societății informaționale este parțial reglementată de Directiva 2000/31. Vânzarea de medicamente care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală nu este complet exclusă, astfel cum ilustrează trimiterile la această directivă efectuate la articolul 85c alineatul (1) litera (d) și alineatul (6) din Directiva 2001/83, potrivit cărora aceste dispoziții se aplică fără a aduce atingere primei directive menționate²⁵.

58. Potrivit logicii care stă la baza Directiva 2000/31 și, mai precis, a articolului 3 alineatele (1) și (2) din aceasta, furnizorul unui serviciu al societății informaționale este, ca regulă generală, supus reglementării naționale a statului membru de origine în ceea ce privește cerințele care țin de „domeniul coordonat”, astfel cum este definit la articolul 2 litera (h) din această directivă. Un alt stat membru decât cel de origine nu poate, „pentru motive relevante pentru domeniul

²³ Hotărârea din 19 mai 2009 (C-171/07 și C-172/07, EU:C:2009:316).

²⁴ A se vedea punctul 48 din prezentele concluzii.

²⁵ A se vedea tot în acest sens Hotărârea din 1 octombrie 2020, A (Publicitate și vânzare de medicamente online) (C-649/18, EU:C:2020:764, punctul 32).

coordonat”, să restrângă libera circulație a serviciilor societății informaționale decât prin adoptarea unor măsuri care îndeplinesc condițiile prevăzute la articolul 3 alineatul (4) literele (a) și (b) din directiva menționată. Cerințele care țin de domeniul coordonat pot fi, așadar, impuse de statul membru de origine sau – în limitele impuse la articolul 3 alineatul (4) din aceeași directivă – de alte state membre.

59. În această privință, pe de o parte, astfel cum reiese din articolul 2 litera (h) punctul (i) din Directiva 2000/31, domeniul coordonat reglementează cerințele pe care furnizorul de servicii trebuie să le respecte și care privesc accesul la activitatea unui serviciu al societății informaționale și desfășurarea acestuia, cum ar fi cerințele privind comportamentul furnizorului de servicii sau răspunderea acestuia²⁶.

60. Pe de altă parte, în conformitate cu articolul 2 litera (h) punctul (ii) din Directiva 2000/31, normele naționale care privesc cerințele aplicabile bunurilor ca atare, precum și condițiile în care o marfă vândută prin internet poate fi furnizată pe teritoriul unui stat membru, nu sunt reglementate de domeniul coordonat. Considerentul (21) al acestei directive precizează că domeniul coordonat „nu privește cerințele juridice ale statelor membre referitoare la bunuri, cum ar fi standardele de securitate, obligațiile privind etichetarea ori răspunderea în materie de bunuri sau cerințele statelor membre referitoare la livrarea sau transportul bunurilor, inclusiv distribuirea produselor medicamentoase”. Astfel de cerințe pot fi, așadar, impuse de un stat membru de destinație în temeiul articolului 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83, nefiind necesar să se abordeze problema corelării acestei directive cu articolul 3 din Directiva 2000/31. Or, interdicția impusă Doctipharma pe baza interpretării dispozițiilor naționale în cauză în litigiul principal nu pare să decurgă din astfel de cerințe.

61. În schimb, în măsura în care interpretarea acestor dispoziții naționale echivalează, din punctul de vedere al Doctipharma, cu interzicerea desfășurării unei activități specifice de către un prestator al unui serviciu al societății informaționale și, din punctul de vedere al farmaciștilor, cu interzicerea anumitor comportamente în ceea ce privește desfășurarea vânzării de medicamente online, dispozițiile naționale menționate privesc accesul la activitatea unui serviciu al societății informaționale și desfășurarea unei astfel de activități. Dispozițiile naționale în cauză în litigiul principal instituie, așadar, cerințe care țin de domeniul coordonat.

62. În această privință, Hotărârea A (Publicitate și vânzare de medicamente online)²⁷ pare să confirme că anumite cerințe care țin de domeniul coordonat de Directiva 2000/31 pot de asemenea să constituie condiții în sensul articolului 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83. Astfel, potrivit punctului 68 din această hotărâre, interdicția în cauză impusă farmaciilor de a-și atrage clientela printr-o campanie de publicitate sub mai multe forme și de mare amploare pentru serviciile sale de vânzare online urmărea „un obiectiv de protecție a sănătății publice, prevăzut la articolul 3 alineatul (4) litera (a) din Directiva 2000/31, precum și, de altfel, la articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83”.

63. Pentru a fi complet expliciti, precizăm că nu avem deplina convingere că Hotărârea A (Publicitate și vânzare de medicamente online)²⁸ stabilește cu anticipație în mod definitiv că orice condiție care ține de domeniul coordonat trebuie să fie conformă cu articolul 3 alineatul (4) din Directiva 2000/31 și cu articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83. Astfel, după cum am constatat deja în contexte diferite, această primă dispoziție nu include măsuri generale și

²⁶ A se vedea articolul 2 litera (h) punctul (i) din Directiva 2000/31.

²⁷ Hotărârea din 1 octombrie 2020 (C-649/18, EU:C:2020:764).

²⁸ Hotărârea din 1 octombrie 2020 (C-649/18, EU:C:2020:764).

abstracte, dar nu excludem că asemenea măsuri ar putea intra în domeniul de aplicare al acestei a doua dispoziții²⁹. Tocmai acesta este motivul principal pentru care nu este evident că hotărârea menționată stabilește un principiu universal, aplicabil în toate cazurile, în ceea ce privește relația dintre aceste două dispoziții³⁰.

64. Totuși, un stat membru de destinație trebuie oricum să respecte reglementarea statului membru de origine în ceea ce privește persoanele autorizate să furnizeze vânzare online de medicamente, fără a se putea invoca articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83. Astfel cum reiese din cuprinsul punctului 48 din prezentele concluzii, condițiile impuse în temeiul acestei din urmă dispoziții nu oferă un răspuns la întrebarea referitoare la „cine” poate pune în vânzare medicamente online. Într-o astfel de situație se poate aplica numai articolul 3 alineatul (4) din Directiva 2000/31. După cum am remarcat la punctul 50 din prezentele concluzii, există un anumit paralelism între aceste două directive în ceea ce privește modul în care ele reflectă serviciile societății informaționale și condițiile stabilite pentru prestarea lor.

65. Având în vedere cele de mai sus, ne menținem poziția prezentată la punctul 54 din prezentele concluzii. Prin urmare, este necesar să se răspundă la a doua întrebare preliminară că articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83 trebuie interpretat în sensul că intră în domeniul de aplicare al acestei dispoziții o interdicție impusă prestatorului unui serviciu, precum cel descris în prima întrebare preliminară, ce rezultă din interpretarea dispozițiilor naționale care interzic persoanelor autorizate sau care au dreptul să furnizeze către populație la distanță medicamente care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală să utilizeze acest serviciu. În speță, revine instanței naționale sarcina de a verifica dacă toate aceste elemente erau îndeplinite în ceea ce privește dispozițiile naționale în discuție în litigiul principal.

C. Cu privire la a treia, la a patra, la a cincea și la a șasea întrebare preliminară

1. Considerații introductive

66. Prin intermediul celei de a treia, al celei de a patra, al celei de a cincea și al celei de a șasea întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83 se opune interzicerii unui serviciu precum cel descris în prima întrebare preliminară, ce rezultă din interpretarea unor dispoziții naționale, cum sunt cele evocate în a doua întrebare preliminară.

67. Astfel, aceste întrebări sunt adresate în ipoteza în care serviciul furnizat de Doctipharma ar fi considerat un serviciu al societății informaționale în sensul Directivei 2001/83 (prima întrebare preliminară). Având în vedere interpretarea noastră cu privire la a doua întrebare preliminară, dispozițiile naționale din care rezultă interzicerea prestării acestui serviciu ar trebui considerate

²⁹ A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauzele Airbnb Ireland (C-390/18, EU:C:2019:336, punctele 123-125), LEA (C-10/22, EU:C:2023:437, punctul 51), precum și Google Ireland și alții (C-376/22, EU:C:2023:467, punctul 73).

³⁰ Astfel, pe de o parte, dispozitivul hotărârii menționate se referă în general la Directiva 2000/31, fără a menționa Directiva 2001/83 și articolul 85c alineatul (2) din aceasta. Pe de altă parte, din cuprinsul punctului 27 din hotărârea pronunțată de cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) la 17 septembrie 2021, după pronunțarea Hotărârii din 1 octombrie 2020, A (Publicitate și vânzare de medicamente online) (C-649/18, EU:C:2020:764), reiese că cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) pare să fi interpretat această din urmă hotărâre în sensul că articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83 reglementează cerințele referitoare la publicitatea online și prevalează în raport cu articolul 3 punctul 4 din Directiva 2000/31, întrucât stabilește condițiile în care un stat membru poate deroga de la principiul enunțat la articolul 3 alineatele (1) și (2) din aceasta.

dispoziții naționale care impun condiții pentru furnizarea cu amănuntul de medicamente prin vânzarea la distanță către populație prin intermediul unui serviciu al societății informaționale, în sensul articolului 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83.

68. Din articolul 85c alineatul (1) din Directiva 2001/83 reiese că, spre deosebire de vânzarea online de medicamente care se eliberează pe bază de prescripție medicală, un stat membru nu este autorizat să interzică complet oferirea de medicamente care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală prin intermediul serviciilor de vânzare online furnizate de un prestator stabilit în alt stat membru atât timp cât sunt îndeplinite condițiile prevăzute la această dispoziție³¹. În acest cadru, un stat membru de destinație este autorizat, în temeiul articolului 85c alineatul (2) din directiva menționată, să impună „[condiții] pentru furnizarea cu amănuntul [pe teritoriul acestui stat membru] de medicamente prin vânzarea la distanță către populație prin intermediul serviciilor societății informaționale”. Astfel de condiții trebuie să fie justificate prin protejarea sănătății publice.

69. După cum observă Comisia, instanța de trimitere citează dispoziții naționale a căror interpretare conduce la interzicerea unei anumite activități, fără a preciza legătura dintre interdicția ce rezultă din această interpretare și obiectivul privind protecția sănătății publice, avut în vedere la articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83. Deși cererea de decizie preliminară privește aspectul dacă această interdicție este justificată de obiectivul de protecție a sănătății publice, prezentele concluzii trebuie, așadar, să se limiteze la a furniza indicații generale care permit instanței de trimitere să dea un răspuns la această întrebare.

2. Indicații referitoare la obiectivul de protecție a sănătății publice

70. Articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83 se limitează să indice că condițiile impuse în temeiul acestei dispoziții trebuie să fie justificate de protecția sănătății publice.

71. În această privință, considerentul (24) al Directivei 2011/62 clarifică conținutul normativ al acestei dispoziții, arătând că condițiile impuse în temeiul acesteia „nu ar trebui să restricționeze în mod nejustificat funcționarea pieței interne”. Având în vedere terminologia tradițională a dreptului Uniunii, utilizată în cadrul acestei clarificări, apreciem că aceasta reflectă voința legiuitorului Uniunii de a supune exercitarea competenței unui stat membru de destinație unui test clasic prin care se urmărește să se stabilească dacă condițiile impuse de un stat membru sunt de natură să garanteze realizarea obiectivului de protecție a sănătății publice și dacă aceste condiții nu depășesc ceea ce este necesar pentru atingerea acestui obiectiv.

72. Pe de altă parte, astfel cum am demonstrat la punctele 62-64 din prezentele concluzii, condițiile impuse în temeiul articolului 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83 pot fi aplicate și în cadrul unei dimensiuni transfrontaliere, furnizorilor de servicii ale societății informaționale stabiliți în alte state membre decât cel care a instituit o condiție impusă în temeiul acestei dispoziții. Exercițarea competenței unui stat membru de destinație ar trebui, așadar, să fie supusă condițiilor care se inspiră din cele de a căror respectare depinde orice restricție privind libertățile fundamentale garantate de articolele Tratatului FUE.

³¹ A se vedea în acest sens Concluziile avocatului general Saugmandsgaard Øe prezentate în cauza A (Publicitate și vânzare de medicamente online) (C-649/18, EU:C:2020:134, punctul 25).

73. Prin urmare, propunem să se răspundă la a treia, la a patra, la a cincea și la a șasea întrebare preliminară că articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83 trebuie interpretat în sensul că se opune interzicerii unui serviciu precum cel descris în prima întrebare preliminară, ce rezultă din interpretarea unor dispoziții precum cele evocate în a doua întrebare preliminară, cu excepția cazului în care se demonstrează că această interdicție este în același timp adecvată și necesară pentru protecția sănătății publice, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.

74. Pentru a furniza mai multe indicații instanței de trimitere, vom formula câteva observații suplimentare cu privire la examinarea pe care trebuie să o efectueze această instanță.

75. În primul rând, înainte de toate, având în vedere importanța relației de încredere care trebuie să prevaleze între un profesionist din domeniul sănătății, cum este un farmacist, și clienții săi, protecția demnității unei profesii reglementate este de natură să constituie un motiv imperativ de interes general, care ține de protecția sănătății publice, susceptibil să justifice o restricție privind libera prestare a serviciilor³². Situația este aceeași în ceea ce privește siguranța și calitatea distribuției cu amănuntul a medicamentelor³³. În plus, cu privire la faptul că Directiva 2011/62 vizează în esență prevenirea introducerii în lanțul de aprovizionare a unor medicamente falsificate, trebuie să observăm că necesitatea de a asigura o aprovizionare a populației cu medicamente sigure și de calitate constituie un obiectiv privind protecția sănătății și a vieții persoanelor³⁴. În sfârșit, în opinia noastră, în obiectivul privind protecția sănătății publice se încadrează și prevenirea utilizării iraționale și excesive a medicamentelor care nu se eliberează pe bază de prescripție, ce răspunde obiectivului esențial privind menținerea sănătății publice³⁵.

76. În al doilea rând, în ceea ce privește capacitatea unei măsuri naționale de a atinge obiectivul invocat, trebuie amintit că, în cazul în care subzistă incertitudini cu privire la existența sau la importanța unor riscuri pentru sănătatea persoanelor, este necesar ca statul membru să poată adopta măsuri de protecție fără să trebuiască să aștepte ca realitatea acestor riscuri să fie deplin demonstrată. În plus, statul membru poate adopta măsuri care să diminueze, cât mai mult posibil, riscul pentru sănătatea publică³⁶.

77. În al treilea rând, trebuie să se țină seama, atunci când se apreciază respectarea principiului proporționalității în domeniul sănătății publice, de faptul că sănătatea și viața persoanelor ocupă primul loc între bunurile și interesele protejate de Tratatul FUE și că revine statelor membre sarcina de a decide în legătură cu nivelul la care intenționează să asigure protecția sănătății publice, precum și cu modul în care acest nivel trebuie atins³⁷.

78. Din motive de exhaustivitate, trebuie subliniat că, în observațiile sale scrise, Comisia arată că interdicția ce rezultă din interpretarea dispozițiilor naționale în cauză în litigiul principal ar trebui examinată și în lumina articolului 15 alineatele (1)-(3) din Directiva 2006/123/CE³⁸.

³² A se vedea Hotărârea din 1 octombrie 2020, A (Publicitate și vânzare de medicamente online) (C-649/18, EU:C:2020:764, punctul 66).

³³ A se vedea în acest sens Hotărârea din 19 mai 2009, Apothekerkammer des Saarlandes și alții (C-171/07 și C-172/07, EU:C:2009:316, punctul 39).

³⁴ A se vedea Hotărârea din 18 septembrie 2019, VIPA (C-222/18, EU:C:2019:751, punctul 68).

³⁵ A se vedea prin analogie Hotărârea din 22 decembrie 2022, EUROAPTIEKA (C-530/20, EU:C:2022:1014, punctele 39, 43 și 44). A se vedea tot în acest sens Hotărârea din 2 decembrie 2010, Ker-Optika (C-108/09, EU:C:2010:725, punctele 58 și 59).

³⁶ A se vedea în acest sens Hotărârea din 18 septembrie 2019, VIPA (C-222/18, EU:C:2019:751, punctul 72).

³⁷ A se vedea Hotărârea din 5 decembrie 2013, Venturini și alții (C-159/12 și C-161/12, EU:C:2013:791, punctul 59).

³⁸ Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 12 decembrie 2006 privind serviciile în cadrul pieței interne (JO 2006, L 376, p. 36, Ediție specială, 13/vol. 58, p. 50).

79. În această privință, Comisia amintește că, potrivit articolului 3 alineatul (1) din această directivă, „în cazul în care dispozițiile [acesteia] sunt în conflict cu o dispoziție a unui alt act comunitar care reglementează aspecte specifice ale accesului la o activitate de servicii sau la exercitarea acesteia în sectoare specifice sau pentru profesii specifice, dispoziția celuilalt act comunitar prevalează și se aplică acestor sectoare sau profesii specifice [...]”. În speță, în măsura în care se pare că nu există incompatibilitate între dispozițiile relevante ale Directivei 2006/123 și cele ale Directivei 2001/83, nu ar exista niciun motiv pentru a aplica numai aceste din urmă dispoziții.

80. Articolul 15 alineatul (1) din Directiva 2006/123 prevede că statele membre se asigură printre altele că cerințele menționate la alineatul (2) litera (d) al acestui articol, și anume cele privind accesul la activitatea de servicii în cauză pentru anumiți prestatori în temeiul specificului activității, să fie compatibile cu condițiile de nediscriminare, de necesitate și de proporționalitate menționate la alineatul (3) al articolului menționat.

81. În esență, aceste condiții corespund celor examinate în contextul analizei noastre cu privire la a treia, la a patra, la a cincea și la a șasea întrebare preliminară. În plus, nu există niciun indiciu că interdicția ce rezultă din interpretarea dispozițiilor naționale este discriminatorie în sine. Împrejurarea că, dacă se urmează textul Hotărârii A (Publicitate și vânzare de medicamente online)³⁹, această interdicție ar fi, sub rezerva clauzei derogatorii prevăzute la articolul 3 alineatul (4) din Directiva 2000/31, inopozabilă prestatorilor stabiliți în alte state membre nu modifică, din punctul de vedere al dreptului Uniunii, natura nediscriminatorie a interdicției menționate, astfel cum a fost stabilită la nivel național.

82. Totuși, instanța de trimitere nu adresează o întrebare cu privire la Directiva 2006/123 și numai Comisia s-a pronunțat cu privire la eventuala aplicare a acestei directive în litigiul principal. Pe de altă parte, astfel cum am arătat, instanța de trimitere nu furnizează informații detaliate cu privire la caracteristicile serviciului furnizat de Doctipharma și cu privire la obiectivele urmărite de interdicția referitoare la acest serviciu. În aceste împrejurări, propunem Curții să atragă atenția instanței de trimitere cu privire la directiva menționată, fără a proceda însă la interpretarea ei.

VI. Concluzie

83. Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris, Franța) după cum urmează:

- 1) Articolul 1 punctul 2 din Directiva 98/34/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 iunie 1998 de stabilire a unei proceduri pentru furnizarea de informații în domeniul standardelor și reglementărilor tehnice, astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 20 iulie 1998,

trebuie interpretat în sensul că

³⁹ Hotărârea din 1 octombrie 2020 (C-649/18, EU:C:2020:764).

constituie un „serviciu al societății informaționale” un serviciu furnizat de un prestator pe un site internet care constă în punerea în legătură a farmaciștilor cu clienți în vederea vânzării, pornind de la site-urile farmaciilor care au subscris la acest site pe baza unui abonament, a unor medicamente care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală, fără ca acest prestator, farmacistul și clientul să intre în contact altfel decât prin intermediul unor echipamente electronice cu ocazia încheierii unui contract de vânzare. În speță, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă, pe plan factual, toate aceste elemente erau întrunite în ceea ce privește serviciul în discuție în litigiul principal.

- 2) Articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 6 noiembrie 2001 de instituire a unui cod comunitar cu privire la medicamentele de uz uman, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2011/62/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 8 iunie 2011,

trebuie interpretat în sensul că

intră în domeniul de aplicare al acestei dispoziții o interdicție impusă prestatorului unui serviciu, precum cel descris în prima întrebare preliminară, ce rezultă din interpretarea dispozițiilor naționale care interzic persoanelor autorizate sau care au dreptul să furnizeze către populație, la distanță, medicamente care nu se eliberează pe bază de prescripție medicală să utilizeze acest serviciu. În speță, revine instanței naționale sarcina de a verifica dacă toate aceste elemente erau îndeplinite în ceea ce privește dispozițiile naționale în discuție în litigiul principal.

- 3) Articolul 85c alineatul (2) din Directiva 2001/83

trebuie interpretat în sensul că

se opune interzicerii unui serviciu precum cel descris în prima întrebare preliminară ce rezultă din interpretarea unor dispoziții precum cele evocate în a doua întrebare preliminară, cu excepția cazului în care se demonstrează că această interdicție este în același timp adecvată și necesară pentru protecția sănătății publice, aspect a cărui verificare este de competența instanței de trimitere.